

V Bruseli 27. 5. 2021
COM(2021) 261 final

**SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

Pokrok pri vykonávaní iniciatívy EÚ zameranej na opeľovače

1. ÚVOD: INICIATÍVA EÚ ZAMERANÁ NA OPEĽOVAČE

V uplynulých desaťročiach prudko poklesol výskyt a diverzita európskych druhov voľne žijúceho opeľujúceho hmyzu, ako sú včely, motýle, pestrice a mory. Mnoho druhov je aj na pokraji vyhynutia. Podľa európskeho červeného zoznamu¹ má jeden z troch druhov včiel a motýľov klesajúcu populáciu, zatiaľ čo jednému z desiatich druhov hrozí vyhynutie.

Úbytok voľne žijúcich opeľovačov je závažným dôvodom na obavy. Dôvodom je, že približne 80 % druhov plodín a voľne rastúcich kvetov v EÚ závisí aspoň čiastočne od opeľovania živočíchmi. Bez opeľovačov by došlo k úbytku a v konečnom dôsledku k vyhynutiu mnohých druhov rastlín. To by ohrozilo prírodu, dobré životné podmienky ľudí a hospodárstvo. S opeľujúcim hmyzom priamo súvisí ročná poľnohospodárska produkcia EÚ približne v hodnote 3,7 miliardy EUR². Dostupné odhady však nezohľadňujú opeľovanie voľne rastúcich rastlín živočíchmi, ani príspevok opeľovačov k výživovej bezpečnosti a zdraviu ľudí.

Komisia v júni 2018 prijala iniciatívu EÚ zameranú na opeľovače³ (ďalej len „iniciatíva“). Iniciatíva je vôbec prvým rámcom EÚ, ktorý sa týka úbytku voľne žijúcich opeľovačov⁴. Skupiny zainteresovaných strán túto iniciatívu intenzívne podporujú⁵.

V iniciatíve sa stanovili dlhodobé ciele do roku 2030, ktoré sa týkali získavania využiteľných poznatkov o probléme, riešenia hlavných známych príčin problému, podpory spolupráce zainteresovaných strán a zapojenia spoločnosti ako celku. S cieľom nasmerovať EÚ správnym smerom sa v iniciatíve uvádza desať opatrení a 31 čiastkových opatrení, ktoré sa majú vykonať v krátkodobom až strednodobom horizonte.

Opatreniami sa podporil integrovaný prístup k danému problému a účinnejšie využívanie existujúcich nástrojov a politík. V prvom rade sa zameralo na lepšie začlenenie cieľov na ochranu opeľovačov do rôznych sektorových politík EÚ vrátane politík v oblasti životného prostredia a zdravia (najmä smernica o vtácoch a smernica o biotopoch a právne predpisy EÚ o pesticídoch), spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP), politiky súdržnosti a politiky v oblasti výskumu a inovácie.

Európsky parlament⁶ a Rada⁷ privítali iniciatívu, zdôraznili dôležitosť opeľovačov a požadovali účinné opatrenia na riešenie ich úbytku. Európsky dvor audítorov dňa 9. júla 2020 uverejnil osobitnú správu⁸ v súvislosti s opatreniami EÚ na ochranu voľne žijúcich opeľovačov (ďalej len „správa Európskeho dvora audítorov“). Európsky dvor audítorov vo svojej správe identifikoval nedostatky v kľúčových politikách EÚ, ktoré sa týkajú riešenia hlavných hrozieb pre voľne žijúce opeľovače, a odporučilo sa, aby Komisia posúdila potrebu pridať osobitné opatrenia na

¹ <https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist>.

² Európska únia, Európska environmentálna agentúra, (2021), *Accounting for ecosystems and their services in the European Union (INCA)* [Účtovníctvo ekosystémov a ich služieb v Európskej únii (INCA)], Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg, (v tlači).

³ COM(2018) 395 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52018DC0395>.

⁴ V Európe sa za opeľovačov považuje predovšetkým hmyz vrátane voľne žijúcich včiel, pestric, motýľov a môt.

⁵ https://www.acceptance.ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/pollinators/documents/EU_pollinators_summary_public_consultation.pdf.

⁶ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0104_SK.html.

⁷ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12948-2018-INIT/sk/pdf>.

⁸ Osobitná správa 15/2020, <https://www.eca.europa.eu/sk/Pages/DocItem.aspx?did=54200>.

riešenie hrozieb, ktoré sa v iniciatíve momentálne nezohľadňujú. V správe Európskeho dvora audítorov sa tiež poukazuje na potrebu zlepšiť integráciu opatrení na ochranu voľne žijúcich opel'ovačov do politík EÚ na ochranu biodiverzity a politík v oblasti poľnohospodárstva a zlepšiť ochranu voľne žijúcich opel'ovačov v rámci procesu posudzovania rizík pesticídov. Rada vo svojich záveroch zo 17. decembra 2020⁹ uvítala odporúčania Európskeho dvora audítorov a uznala naliehavosť posilniť akčný rámec EÚ v súvislosti s opel'ovačmi.

Komisia dňa 20. mája 2020 prijala stratégiu EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030¹⁰ a stratégiu „z farmy na stôl“¹¹, pričom obe sú hlavnými iniciatívami v rámci Európskej zelenej dohody. Uvedenými stratégiami sa podporia opatrenia na zvrátenie úbytku opel'ovačov, a to prostredníctvom záväzkov a cieľov v oblasti ochrany prírody a plán EÚ na obnovu prírody. Tieto stratégie spolu s novou stratégiou EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy¹² a posilnenou ambíciou v súvislosti s klimatickou neutralitou a nulovým znečistením pomôžu čeliť hlavným hrozbám pre voľne žijúce opel'ovače, ako sú zmena využívania pôdy, intenzívne poľnohospodárstvo a používanie pesticídov, znečistenie životného prostredia, invázivne nepôvodné druhy a zmena klímy.

V správe sa posudzuje pokrok v súvislosti so zavádzaním všetkých opatrení iniciatívy. Vychádza z mnohých zdrojov vrátane výsledkov hodnotení politík, správ a publikácií EÚ a špecifických štúdií. Takisto sa v nej berie do úvahy inštitucionálna spätná väzba od Európskeho parlamentu, Rady a Európskeho dvora audítorov.

2. DESAŤ OPATRENÍ – ZHRNUTIE POKROKU

2.1. Opatrenie 1: Podpora monitorovania a posudzovania

Súčasné vedomosti jasne potvrdzujú znepokojivý úbytok voľne žijúcich opel'ovačov, ktorý si vyžaduje prijatie ráznych opatrení. Stále však existujú značné medzery v údajoch a informáciách o stave opel'ovačov, príčinách ich úbytku a dôsledkoch pre prírodu a blahobyt ľudí.

Komisia v júni 2019 poverila skupinu expertov zameranú na opel'ovače, aby vypracovala návrh na systém EÚ na monitorovanie opel'ovačov v teréne, ktorý by poskytoval spoľahlivé informácie o stave populácií opel'ovačov v členských štátoch, a takisto o vývoji týchto populácií (opatrenie 1A). Komisia sa s cieľom zabezpečiť zapojenie členských štátov do tohto procesu a včasné vstupy od nich, obrátila na vnútroštátne orgány v oblasti životného prostredia a poľnohospodárske orgány, a to aj prostredníctvom osobitných seminárov. Návrh expertov¹³ uverejnený v januári 2021 poskytuje komplexnú metodiku pre systém monitorovania a súbor politických ukazovateľov. Ďalším krokom je úzka spolupráca Komisie s členskými štátmi, pokiaľ ide o doladovanie a zavádzanie návrhu a budovanie kapacít na vykonávanie systému v praxi.

Údaje z budúceho systému EÚ na monitorovanie opel'ovačov budú dôležité pre: i) vývoj a vykonávanie účinných ochranných opatrení; ii) mapovanie prioritných oblastí na

⁹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14168-2020-INIT/sk/pdf>.

¹⁰ COM(2020) 380 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52020DC0380>.

¹¹ COM(2020) 381 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52020DC0381>.

¹² COM(2021) 82 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=COM:2021:82:FIN>.

¹³ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC122225>.

uskutočňovanie týchto opatrení a iii) posúdenie vplyvu týchto opatrení. Tieto údaje takisto posilnia európsky červený zoznam tým, že umožnia dôkladné posúdenie stavu ochrany druhov opeľovačov z dlhodobého hľadiska. Komisia v decembri 2018 začala zostavovať európsky červený zoznam pestríc¹⁴ (opatrenie 1B), ktorého dokončenie sa predpokladá v júni 2022. Komisia v apríli 2021 začala zostavovať európsky červený zoznam môr¹⁵.

Pre ochranu opeľovačov sú mimoriadne dôležité chránené územia. Európska environmentálna agentúra a jej Európske tematické centrum pre biodiverzitu v júni 2020 uverejnili správu, v ktorej sa posúdil význam prílohy I typy biotopov k smernici o biotopoch opeľovačov¹⁶. Vďaka tomu bolo možné na základe správ členských štátov posúdiť stav ochrany chránených biotopov opeľovačov¹⁷ (opatrenie 1C). Z najnovšej správy EEA o *stave prírody* vyplýva, že stav opeľovačov je dôvodom na vážne znepokojenie^{18,19}.

Komisia pracovala aj na dopĺňaní chýbajúcich údajov a informácií v súvislosti s tlakom, ktorému sú druhy opeľovačov vystavené, a to konkrétne v podobe degradácie biotopov a používania pesticídov. Komisia v súčasnosti zavádza systém monitorovania v teréne pre biodiverzitu v poľnohospodárskej krajine²⁰ a pripravuje modul pre trávny porast v rámci prieskumu o využití pôdy a krajinej oblasti (ďalej len „LUCAS“)²¹, ktorý je súčasťou prieskumu LUCAS 2022, a nadväzuje na úspešný pilotný projekt z roku 2018. Komisia takisto zavádza inovatívny systém, v rámci ktorého sa využívajú včely medonosné na monitorovanie pesticídov v životnom prostredí²² (opatrenie 1D). Po pilotnom projekte bude nasledovať úplné zavedenie systému v roku 2022, ktoré podporuje prípravná akcia Európskeho parlamentu²³.

Komisia v októbri 2020 uverejnila výsledky celoeurópskeho posudzovania ekosystémov²⁴ (opatrenie 1E). V analýze sa použili aktuálne dostupné údaje a informácie o opeľovačoch a ich biotopoch s cieľom posúdiť stav opeľovania živočíchmi v EÚ. Výsledky ukázali, že 50 % pôdy, na ktorej sa pestujú plodiny závislé od opeľovačov, je ohrozených nedostatočným opeľovaním. Jedným z najlepších spôsobov, ako tento nedostatok opeľovania riešiť, by bol prostredníctvom obnovy ekosystému, ktorú by podporila poľnohospodárska politika.

Komisia vypracovala aj výkaz týkajúci sa opeľovania²⁵ (opatrenie 1E), ktorý ukazuje, že ekonomická hodnota opeľujúceho hmyzu pre rastlinnú výrobu v EÚ je približne

¹⁴ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/European+Red+List+of+Hoverflies>.

¹⁵ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/European+Red+List+of+Moths>.

¹⁶ <https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-bd/products/etc-bd-reports/etc-bd-technical-paper-1-2020-report-for-a-list-of-annex-i-habitat-types-important-for-pollinators>.

¹⁷ https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats.

¹⁸ <https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-nature-in-the-eu-2020>.

¹⁹ https://tableau.discomap.eea.europa.eu/t/Natureonline/views/SONpollinators/Storypollinators?%3AisGuestRedirectFromVizportal=y&%3Adisplay_count=n&%3AshowAppBanner=false&%3Aorigin=viz_share_link&%3AshowVizHome=n&%3Aembed=y.

²⁰ Európske monitorovanie biodiverzity v poľnohospodárskej krajine (EMBAL),

<https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Data+and+information>.

²¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/lucas>.

²² Projekt Insignia, <https://www.insignia-bee.eu>.

²³ Podrobnejšie informácie o prípravných akciách Európskeho parlamentu nájdete na:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2019/640130/EPRS_ATA\(2019\)640130_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2019/640130/EPRS_ATA(2019)640130_EN.pdf).

²⁴ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120383>.

²⁵ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC117072>.

3,7 miliardy EUR ročne²⁶. Tento výkaz možno použiť na hodnotenie toho, ako úbytky populácií opel'ovačov ovplyvňujú poľnohospodársku výrobu a dovoz a vývoz poľnohospodárskych výrobkov²⁷.

2.2. Opatrenie 2: Podpora výskumu a inovácie

Komisia s cieľom doplniť chýbajúce vedomosti a podporiť účinnejšie a na výsledky zamerané ochranné opatrenia naďalej podporuje základný a aplikovaný výskum týkajúci sa opel'ovačov, a to prostredníctvom rámcového programu EÚ pre výskum a inovácie²⁸ (opatrenie 2A).

Komisia po prijatí iniciatívy zahrnula vyhradenú tému o opel'ovačoch do pracovného programu na roky 2018 – 2020 v rámci programu Horizont 2020. Cieľom tejto témy je vývoj nástrojov, usmernení a metodík na lepšie zmierňovanie príčin a následkov úbytku voľne žijúcich opel'ovačov²⁹. Začiatok tohto výskumu je plánovaný na september 2021. V rámci siete BiodivERsA³⁰ sa realizovali projekty týkajúce sa opel'ovačov, ktoré sa zameriavajú na zlepšenie nášho chápania interakcie medzi rôznymi faktormi, ktoré spôsobujú úbytok opel'ovačov³¹ a modelovania scenárov pre biodiverzitu opel'ovačov a ekosystémovú službu opel'ovania³². Okrem toho excelentnosť vo výskume opel'ovačov podporujú jednotlivé granty a štipendiá v rámci Európskej rady pre výskum³³ a akcií Marie Curie-Sklodowskej³⁴. Tieto granty a štipendiá sa udeľujú významným výskumným pracovníkom študujúcim inherentnú ekologickú súvislosť medzi opel'ovačmi a rastlinami, ako aj význam tejto súvislosti pre fungovanie ekosystému a potravinársku výrobu³⁵.

Vedomosti získané z výskumu budú dôležité pre rozhodovacie procesy. V projekte v rámci mechanizmu EKLIPSE³⁶ sa s cieľom podporiť usmernenia o najlepších postupoch³⁷ posúdili aktuálne vedomosti o tom, ako pesticídy a hnojivá ovplyvňujú opatrenia na ochranu opel'ovačov na poľnohospodárskej pôde. Okrem toho európske partnerstvo v oblasti inovácií pre poľnohospodárstvo³⁸ podporuje interaktívnu inováciu zdola nahor, pokiaľ ide o správu poľnohospodárskej pôdy, ktorá je priaznivá pre opel'ovače³⁹ (opatrenie 2B).

²⁶ Európska únia, Európska environmentálna agentúra, (2021), *Accounting for ecosystems and their services in the European Union (INCA)* [Účtovníctvo ekosystémov a ich služieb v Európskej únii (INCA)], Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg, (v tlači).

²⁷ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120571>.

²⁸ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Research+and+innovation>.

²⁹ SC5-32-2020, <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/sc5-32-2020>.

³⁰ Horizont 2020, systém spolufinancovania ERA-NET na podporu celoeurópskeho výskumu biodiverzity a ekosystémových služieb, <https://www.biodiversa.org>.

³¹ Projekt VOODOO, <https://www.biodiversa.org/1777/download>.

³² Projekt OBServ, <https://www.biodiversa.org/1635/download>.

³³ Projekt DrivenByPollinators <https://cordis.europa.eu/project/id/819374>.

³⁴ Napríklad projekt DEF POLL <https://cordis.europa.eu/project/id/798954>.

³⁵ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Horizon+2020>.

³⁶ EKLIPSE je mechanizmus na podporu lepších rozhodnutí v súvislosti so životným prostredím založený na najlepšie dostupných vedomostiach, <https://www.eclipse-mechanism.eu>.

³⁷ https://www.eclipse-mechanism.eu/pollinators_request.

³⁸ <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/european-innovation-partnership-agricultural>.

³⁹ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Bottom-up+innovation>.

Cieľom Komisie je v ďalšom rámcovom programe Horizont Európa posilniť svoju podporu v oblasti výskumu opel'ovačov. To sa zohľadňuje v prvom strategickom pláne programu⁴⁰ a v návrhu prvého pracovného programu Horizont Európa (2021/2022)⁴¹ (opatrenie 2C). Niekoľko navrhovaných tém v programe Horizont Európa má za cieľ podporiť: i) vývoj nástrojov na výskum opel'ovačov (napríklad nástrojov na integračnú taxonómiu vrátane čiarových kódov DNA a strojového učenia); ii) budovanie odborných kapacít a vytváranie sietí a iii) rozsiahly prechod na riadenie kultúrnej a poľnohospodárskej krajiny, ktoré je priaznivé pre opel'ovače. Okrem toho je cieľom návrhu európskeho partnerstva pre biodiverzitu⁴² podporiť systémy monitorovania biodiverzity. Táto podpora bude takisto mať zásadný význam pre vykonávanie systému EÚ na monitorovanie opel'ovačov.

2.3. Opatrenie 3: Uľahčenie výmeny vedomostí a prístupu k údajom

Vytvorenie využiteľných vedomostí si vyžaduje odstránenie nedostatkov, pokiaľ ide o údaje, ako sa presadzuje v opatreniach 1 a 2. Vyžaduje si to však aj lepšie využívanie existujúcich údajov a informácií.

Komisia dňa 20. mája 2020 zriadila tzv. informačný portál o opel'ovačoch EÚ⁴³, ktorý slúži ako informačné centrum pre problematiku opel'ovačov v EÚ (opatrenie 3A). Táto online platforma uľahčuje zdieľanie informácií o úbytku opel'ovačov a o tom, čo sa v rámci EÚ vykonáva na odvrátenie tohto úbytku, a to aj prostredníctvom spoločných iniciatív zainteresovaných strán. Informačný portál o opel'ovačoch je otvorený pre kľúčových aktérov, ako sú subjekty verejného sektora, vedeckí pracovníci, sektor ochrany prírody, aktivisti občianskej spoločnosti, pôdohospodári (najmä poľnohospodári a lesníci), včelári, verejnosť a podniky. Vďaka informačnému portálu si títo aktéri môžu: i) vymieňať najlepšie postupy, pokiaľ ide o úsilie chrániť a zachovať voľne žijúce opel'ovače; ii) nájsť usmernenie, pokiaľ ide o opatrenia na ochranu a zachovanie voľne žijúcich opel'ovačov a iii) nájsť partnerov pre tieto opatrenia.

Systém EÚ na monitorovanie opel'ovačov a iné *in situ* monitorovacie iniciatívy vypracované v súlade s opatrením 1 poskytnú neoceniteľné údaje na posúdenie stavu populácií opel'ovačov a faktorov spôsobujúcich ich úbytok. Komisia a Európska environmentálna agentúra v súčasnosti preskúmavajú možnosti integrácie informácií, ktoré vygenerovali systémy, do Európskeho informačného systému pre biodiverzitu⁴⁴.

Sprístupňovanie existujúcich údajov o využívaní pôdy je pre účinné opatrenia na ochranu opel'ovačov osobitne dôležité. Komisia spolupracuje s členskými štátmi, a to pokiaľ ide o riešenie, výmenu, zdieľanie a využívanie interoperabilných, iných ako osobných, priestorových údajov, ktoré sú dostupné v integrovanom administratívnom a kontrolnom systéme (ďalej len

⁴⁰ https://ec.europa.eu/research/pdf/horizon-europe/ec_rtd_orientations-towards-the-strategic-planning.pdf.

⁴¹ https://ec.europa.eu/info/horizon-europe/commissions-proposal-horizon-europe_sk#the-commissions-proposal-for-horizon-europe.

⁴² Európske partnerstvo v rámci programu Horizont Európa, „Záchrana biodiverzity v záujme ochrany života na Zemi“, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/research_and_innovation/funding/documents/european_partnership_for_rescuing_biodiversity_to_safeguard_life_on_earth.pdf.

⁴³ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/EU+Pollinator+Information+Hive>.

⁴⁴ <https://biodiversity.europa.eu/>.

„IACS“) SPP, a prístup k nim⁴⁵. IACS obsahuje potenciálne hodnotné informácie o opeľovačoch a opeľovaní, ako napríklad priestorové rozdelenie a umiestnenie plodín, poľnohospodárske postupy alebo opatrenia SPP. Úsilie harmonizovať a uverejniť tieto údaje na opätovné použitie sa vynakladá v rámci smernice INSPIRE⁴⁶ (opatrenie 3B). Komisia v roku 2019 spustila pilotný projekt s cieľom testovať ustanovenia smernice o zdieľaní údajov a preskúmať, ako možno smernicu použiť pri organizácii a vykonávaní zdieľania údajov v rôznych oblastiach politiky EÚ vrátane IACS.

2.4. Opatrenie 4: Ochrana ohrozených druhov opeľovačov a ich biotopov

Zvrátenie úbytku opeľovačov začína ochranou najviac ohrozených druhov opeľovačov a biotopov, ako napríklad tých, ktoré sú chránené podľa smernice o biotopoch alebo tých, ktoré sú zahrnuté v európskom červenom zozname. Na zlepšenie stavu ochrany daných druhov a biotopov je potrebné prioritné financovanie a účinné akčné plány.

Komisia prostredníctvom akčného plánu pre prírodu, ľudí, a hospodárstvo⁴⁷ zlepšila vykonávanie smernice o biotopoch, a to lepším riešením jednej z kľúčových hrozieb pre opeľovačov: straty biotopov. Komisia vypracovala najmä akčné plány EÚ pre biotopy pre dva druhy biotopov, ktoré majú pre opeľovače veľký význam: poloprírodné suché lúky a európske suché vresoviská. Oba tieto druhy biotopov sú chránené v súlade so smernicou o biotopoch (opatrenie 4A). Komisia s cieľom ochrániť najviac ohrozené druhy opeľovačov v EÚ vyhlásila v júli 2020 verejnú súťaž na vypracovanie akčných plánov na ochranu troch takých druhov⁴⁸.

Podpora programu LIFE ochrany opeľovačov sa od roku 2018 výrazne posilnila. Pre viacero prebiehajúcich projektov v rámci programu LIFE je ochrana opeľovačov výslovným cieľom. Tieto prebiehajúce projekty sa zameriavajú na obnovu biotopov, zvyšovanie vedomostí a zvyšovanie povedomia s cieľom zlepšiť stav ochrany ohrozených druhov motýľov. Iné prebiehajúce projekty sa zameriavajú na presadzovanie poľnohospodárskych postupov, ktoré sú vo všeobecnosti prospešné pre opeľovače alebo hmyz⁴⁹.

Komisia pokračuje v podpore návrhov projektov programu LIFE o bezstavovcoch vrátane opeľujúceho hmyzu. Komisia v júni 2020 s cieľom podporiť viacero návrhov v tejto oblasti v budúcnosti zorganizovala webinár⁵⁰ na diskusiu o tom, ako zvýšiť podporu programu LIFE na ochranu bezstavovcov. Komisia takisto predstavila záverečnú štúdiu 20 projektov LIFE o bezstavovcoch, ktorá zahŕňala odporúčania pre budúce projekty⁵¹.

V správe Európskeho dvora audítorov bolo vyjadrené znepokojenie týkajúce sa nedostatku projektov programu LIFE o druhoch opeľovačov, ktoré nie sú chránené právnymi predpismi EÚ v rámci smernice o biotopoch. Komisia vo viacročnom pracovnom programe LIFE na roky

⁴⁵ IACS je administratívny systém na stanovovanie a kontrolu oprávnenosti pomoci alebo podpory v rámci SPP, ktorý je zriadený a prevádzkovaný každým členským štátom. Viac informácií možno nájsť na webovom sídle: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/financing-cap/financial-assurance/managing-payments_sk.

⁴⁶ Smernica 2007/2/ES, ktorou sa zriaďuje Infraštruktúra pre priestorové informácie v Európskom spoločenstve (Inspire), <https://inspire.ec.europa.eu>.

⁴⁷ https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan.

⁴⁸ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Action+plans>.

⁴⁹ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/LIFE+programme>.

⁵⁰ <https://ec.europa.eu/easme/en/webinar-life-stepping-save-bugs>.

⁵¹ https://ec.europa.eu/easme/sites/easme-site/files/life_and_invertebrates-summary_report-final-layout.pdf.

2021 – 2024 navrhne zvýšenie miery spolufinancovania EÚ, pokiaľ ide o druhy najviac ohrozené vyhynutím podľa európskeho červeného zoznamu. To pomôže podporiť činnosti v rámci programu, pokiaľ ide o druhy opeľovačov, ktoré nie sú zákonom chránené, ale aj napriek tomu im hrozí vysoké riziko vyhynutia.

Akčné plány pre druhy opeľovačov a biotopy vyžadujú komplexné a vo veľkej miere šíriace sa vedomosti o ochranných opatreniach a riadení ochrany. Sústava Natura 2000 zohráva dôležitú úlohu pri riešení straty biotopov opeľovačov. Komisia a členské štáty počas rokov 2018 a 2019 podporovali výmenu vedomostí o riadiacich opatreniach a prístupoch na ochranu opeľovačov^{52,53,54} prostredníctvom biogeografického procesu sústavy Natura 2000⁵⁵ (opatrenie 4B). Komisia v novembri 2019 zorganizovala osobitný seminár na identifikáciu najlepších opatrení a prístupov v oblasti riadenia na ochranu opeľovačov v lokalitách sústavy Natura 2000⁵⁶.

Na zaistenie lepšej integrácie cieľov na ochranu opeľovačov do riadenia sústavy Natura 2000 je dôležité zahrnúť prioritné opatrenia pre kľúčové biotopy opeľovačov do prioritných akčných rámcov členských štátov⁵⁷. V správe Európskeho dvora audítorov sa Komisii odporúča, aby overila, či prioritné akčné rámce zahŕňajú požiadavky na ochranu voľne žijúcich opeľovačov a posúdila príslušné opatrenia navrhnuté členskými štátmi. Komisia: i) vyzvala členské štáty, aby zabezpečili zahrnutie takých požiadaviek do prioritných akčných rámcov; ii) začala v roku 2018 posudzovať prioritné akčné rámce a predložila pripomienky s cieľom podporiť zahrnutie požiadaviek týkajúcich sa voľne žijúcich opeľovačov; iii) a bude v tom pokračovať aj v roku 2021 v súvislosti so zvyšnými prioritnými akčnými rámcami (opatrenie 4C).

Ciele ochrany prírody stanovené v stratégii EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030, ako je rozšírenie zákonom chránených území na 30 % územia, účinné riadenie týchto území a prísna ochrana aspoň tretiny týchto území, budú pre opeľovače výrazne prospešné, a to v prípade, ak sa budú vykonávať v plnom rozsahu. Prísna ochrana by prospela najmä opeľovačom závislým od biotopov pralesovitého porastu, ako sú pestrice.

2.5. Opatrenie 5: Zlepšenie biotopov opeľovačov na poľnohospodárskej pôde a v jej okolí

Komisia v roku 2019 začala štúdiu na posúdenie potenciálu SPP na roky 2014 – 2020 na ochranu voľne žijúcich opeľovačov. V správe⁵⁸, ktorá bola uverejnená v novembri 2020, sa skúmajú opatrenia SPP, ktoré môžu podporiť alebo sťažiť ochranu. Uvádza sa v nej vykonávanie týchto opatrení prostredníctvom prípadových štúdií v šiestich členských štátoch. V štúdií sa takisto identifikujú aj kľúčové získané poznatky. Komisia na základe tejto štúdie vypracovala

⁵² https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/platform/events/continental_pannonian_steppic_and_black_s_ea_regions_seminar_en.htm.

⁵³ https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/platform/events/atlantic_biogeographical_chalk_grasslands.htm.

⁵⁴ https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/platform/events/eurasian_grassland_conference.htm.

⁵⁵ Podrobnejšie informácie o biogeografickom procese sústavy Natura 2000 nájdete na webovom sídle: https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/seminars_en.htm.

⁵⁶ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Natura+2000+workshop+Nov+2019>.

⁵⁷ https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/index_en.htm.

⁵⁸ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Agriculture>.

usmernenia pre riadiace orgány, poľnohospodárov a ich poradcov o tom, ako zvýšiť účinnosť opatrení SPP v súvislosti s opel'ovačmi⁵⁹ (opatrenie 5A).

Komisia v roku 2019 začala štúdiu s cieľom všeobecne preskúmať opatrenia týkajúce sa opel'ovačov, ktoré boli prijaté vo všetkých členských štátoch⁶⁰, ako aj úsilie v poľnohospodárskych oblastiach (opatrenie 5B). V posúdení sa ukázalo, že niekoľko členských štátov používa ciele opatrenia na ochranu opel'ovačov v rámci SPP. Je však zrejmé, že také úsilie sa v celej EÚ musí významne zvýšiť.

Komisia vo februári 2020 zorganizovala rozsiahlu konferenciu⁶¹ zainteresovaných strán s cieľom zdieľať zistenia a doplniť ich o uvedené štúdie Komisie, ako aj prerokovať, ako lepšie integrovať ciele na ochranu opel'ovačov do strategických plánov SPP na roky 2021 – 2027 (opatrenie 5C).

Návrh budúcej SPP⁶², ktorú Komisia predložila, zahŕňa niekoľko nástrojov a prvkov, ktoré môžu členské štáty využiť vo svojich strategických plánoch s cieľom zlepšiť biodiverzitu v poľnohospodárskych oblastiach. V boji proti úbytku druhov opel'ovačov budú dôležité tri faktory: i) nová „ekologická architektúra“ vybudovaná na zvýšenej podmienenosti; ii) ekologické režimy a záväzky v oblasti environmentálneho manažérstva a iii) povinné vyššie ambície v oblasti životného prostredia. Tieto tri faktory podporia aj iné ciele stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030, ktoré sú dôležité pre podporu poľnohospodárskych krajín priaznivých pre opel'ovače:

- aspoň 10 % poľnohospodárskej plochy s krajinnými prvkami s vysokým stupňom diverzity;
- 50 % zníženie rizika chemických pesticídov a ich používania;
- 50 % zníženie používania nebezpečnejších pesticídov;
- aspoň 25 % poľnohospodárskej pôdy obhospodarovanej v súlade so zásadami ekologického poľnohospodárstva;
- výrazne zvýšené využívanie agroekologických postupov.

Komisia okrem toho vo svojich odporúčaníach pre členské štáty týkajúcich sa ich strategických plánov pre SPP⁶³ rieši aj špecifické ciele týkajúce sa ochrany biodiverzity, posilnenia ekosystémových služieb a zachovania biotopov a krajinných oblastí. Od odporúčaní týkajúcich sa týchto cieľov sa očakáva, že pomôžu posilniť ochranu voľne žijúcich opel'ovačov na poľnohospodárskej pôde.

V správe Európskeho dvora audítorov sa Komisii odporúča, aby v prípade potreby overila, či členské štáty do svojich strategických plánov zahŕňajú postupy riadenia, ktoré majú významný a pozitívny vplyv na voľne žijúce opel'ovače. Voľba a koncept intervencií a postupov riadenia, ktoré navrhnu členské štáty, by sa mali zakladať na analýze environmentálnej situácie daných členských štátov. Táto analýza by mala pomôcť členským štátom identifikovať potreby, ktoré je potrebné riešiť v strategických plánoch, a to vrátane prípadnej ochrany opel'ovačov pre dané územie. Komisia posúdi, či navrhované intervencie a postupy riadenia účinne prispievajú k špecifickým cieľom SPP a k špecifickým potrebám, ktoré identifikovali členské štáty.

⁵⁹ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Farmers>.

⁶⁰ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Actions+in+my+country>.

⁶¹ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Stakeholder+conference+Feb+2020>.

⁶² https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/future-cap_sk.

⁶³ COM(2020) 846 final.

Komisia v rámci opatrenia 1 pokračuje vo vývoji ukazovateľa SPP v súvislosti s voľne žijúcimi opel'ovačmi, a to s cieľom zahrnúť ho do výkonnostného a monitorovacieho rámca po dosiahnutí jeho plnej funkčnosti. Úplné dokončenie tohto ukazovateľa závisí od vykonávania systému EÚ na monitorovanie opel'ovačov v členských štátoch.

2.6. Opatrenie 6: Zlepšenie biotopov opel'ovačov v mestských oblastiach a širšej krajine

Komisia v roku 2019 zhromaždila najlepšie postupy a vypracovala usmernenia pre mestá, ktoré sú priaznivé pre opel'ovače (opatrenie 6A). V usmerneniach⁶⁴ uverejnených v januári 2020 sa tvorcom politik, rozhodovacím orgánom, územným plánovačom, navrhovateľom projektov a manažérom využívania pôdy v mestách a veľkomestách poskytujú dobré príklady a odporúčania o tom, ako vytvoriť priaznivé mestské prostredie pre opel'ovače.

Komisia v októbri 2020 vypracovala osobitný akčný plán pre udržateľné využívanie pôdy a riešenia inšpirované prírodou⁶⁵, ktorý je súčasťou Urbánnej agendy pre EÚ⁶⁶. Opatrenia týkajúce sa zelenej infraštruktúry a biodiverzity v rámci tohto plánu podporia vytvorenie mestského prostredia priaznivého pre opel'ovače. Opatrenia týkajúce sa opel'ovačov sa ďalej posilnia prostredníctvom „dohody o zelených mestách“, ktorá je novou iniciatívou stratégie biodiverzity⁶⁷ a plánov rozvoja zelených oblastí⁶⁸.

Komisia takisto zahrnula kritériá relevantné pre opel'ovače do formulárov žiadostí a usmerňujúcich poznámok ocenení Európske hlavné zelené mesto⁶⁹ a Európsky zelený list⁷⁰, a to v rámci oblasti ukazovateľa „príroda a biodiverzita“ (opatrenie 6A).

Okrem toho s cieľom uľahčiť účinnejšie opatrenia týkajúce sa opel'ovačov Komisia vypracovala prístup na mapovanie udržateľnosti mestských oblastí s cieľom podporiť opel'ovače⁷¹. Niekoľko miest tento prístup využilo na pochopenie toho, ako možno riadiť mestské zelené plochy so zámerom zvýšiť populácie opel'ovačov. Komisia bude tento nástroj intenzívne presadzovať medzi mestskými orgánmi.

V rámci opatrení na ochranu opel'ovačov v mestských oblastiach alebo v širších krajinných oblastiach sa môže využívať financovanie v rámci politiky súdržnosti EÚ, a to podľa priorít zahrnutých vo vnútroštátnych a regionálnych operačných programoch⁷². Komisia vo februári 2020 zorganizovala v spolupráci s Európskym výborom regiónov konferenciu zainteresovaných strán⁷³. Cieľom konferencie bolo zvýšiť informovanosť o týchto príležitostiach medzi: i) riadiacimi orgánmi; ii) regionálnymi a miestnymi orgánmi a iii) zainteresovanými stranami (opatrenie 6B). Na konferencii sa vyzdvihlo niekoľko projektov na ochranu opel'ovačov v rámci EÚ, ktoré sú primárne financované prostredníctvom programov Európskej územnej spolupráce

⁶⁴ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Cities>.

⁶⁵ https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/sul-nbs_finalactionplan_2018.pdf.

⁶⁶ Urbánna agenda je partnerstvo miest, členských štátov, Európskej komisie a zainteresovaných strán, ako sú mimovládne organizácie alebo podniky.

⁶⁷ https://ec.europa.eu/environment/topics/urban-environment/green-city-accord_sk.

⁶⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1590574123338&uri=CELEX:52020DC0380>.

⁶⁹ <https://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital>.

⁷⁰ <https://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/europeangreenleaf>.

⁷¹ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC115375>.

⁷² https://ec.europa.eu/regional_policy/sk/funding.

⁷³ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Stakeholder+conference+Feb+2020>.

(„Interreg“)⁷⁴. Projekty pre opel'ovače podporili aj iné programy v rámci Európskeho fondu regionálneho rozvoja, ako aj v rámci Kohézneho fondu a Európskeho sociálneho fondu.⁷⁵

Komisia podporuje opatrenia na úrovni krajiny, ktorými sa zachovávajú, prepoja a obnovia biotopy opel'ovačov, a to prostredníctvom jej usmernenia o zelenej infraštruktúre na úrovni EÚ⁷⁶ a o integrácii ekosystémov a ich služieb do procesu rozhodovania⁷⁷ (opatrenie 6C).

2.7. Opatrenie 7: Zníženie vplyvu používania pesticídov na opel'ovače

Komisia v roku 2018 rokovala s členskými štátmi o možnosti integrácie osobitných cieľov a opatrení týkajúcich sa opel'ovačov do svojich národných akčných plánov podľa smernice o udržateľnom používaní pesticídov⁷⁸ (opatrenie 7A). Druhá správa Komisie o pokroku⁷⁹ vykonávania smernice sa nezameriavala osobitne na opel'ovače. Komisia však požiadala, aby sa v štúdií posúdila úroveň integrácie cieľov a/alebo opatrení týkajúcich sa ochrany opel'ovačov v rámci národných akčných plánov. Záverečná správa tejto štúdie bola uverejnená v novembri 2020 a preukázala sa v nej nízka úroveň integrácie. Členské štáty musia vynaložiť väčšie úsilie na posilnenie ustanovení týkajúcich sa opel'ujúceho hmyzu v národných akčných plánoch.

Komisia sa prostredníctvom stratégie EÚ v oblasti biodiverzity a stratégie „z farmy na stôl“ zaväzuje prijať opatrenia na zníženie celkovej miery používania chemických pesticídov i z nich vyplývajúceho rizika o 50 % a používania nebezpečnejších pesticídov o 50 % do roku 2030. Na tento účel Komisia zreviduje smernicu o udržateľnom používaní pesticídov, pričom posilní jej ustanovenia o integrovanej ochrane proti škodcom a zároveň podporí používanie bezpečných alternatív na ochranu úrody pred škodcami a chorobami vo väčšej miere, a to najmä prostredníctvom strategických plánov SPP. Tieto opatrenia budú vo všeobecnosti prospešné pre biodiverzitu, a najmä pre opel'ujúci hmyz.

Komisia sa usiluje o zabezpečenie toho, aby sa ochrana opel'ovačov zohľadnila aj v rámci povoľovania prípravkov na ochranu rastlín, ako sa vyžaduje v právnych predpisoch EÚ o uvádzaní prípravkov na ochranu rastlín na trh⁸⁰. Komisia spolupracuje s členskými štátmi s cieľom zabezpečiť ich schválenie a vykonávanie usmerňovacieho dokumentu na posúdenie potenciálneho rizika pre včely, ktoré predstavujú prípravky na ochranu rastlín (*Apis mellifera*, *Bombus* spp. a samotárske včely)⁸¹, a to po jeho prijatí Európskym úradom pre bezpečnosť potravín (ďalej len „EFSA“) v roku 2013 (opatrenie 7B). Od roku 2013 však jasná väčšina členských štátov dôsledne vznášala námietky voči schvaľovaniu častí usmerňovacieho dokumentu EFSA súvisiacich s chronickou toxicitou pre včely. Komisia preto na konci roka 2018 navrhla ako prvý krok zaviesť časti usmerňovacieho dokumentu, pre ktoré existovala dostatočná podpora (t. j. časti súvisiace s akútnymi rizikami pre včely medonosné).

Kvalifikovaná väčšina členských štátov v júli 2019 súhlasila s návrhom nariadenia Komisie, ktorým sa menia jednotné zásady pre hodnotenie a povoľovanie prípravkov na ochranu rastlín.

⁷⁴ https://ec.europa.eu/regional_policy/sk/policy/cooperation/european-territorial/.

⁷⁵ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Regions>.

⁷⁶ SWD(2019) 193 final.

⁷⁷ SWD(2019) 305 final.

⁷⁸ Smernica 2009/128/ES.

⁷⁹ https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/plant/docs/pesticides_sud_report-act_2020_sk.pdf.

⁸⁰ Nariadenie (ES) č. 1107/2009.

⁸¹ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/3295>.

Táto zmena jednotných zásad bola potrebná na vykonávanie častí usmerňovacieho dokumentu o akútnej toxicite pre včely medonosné. Európsky parlament v októbri 2019 však vzniesol námietku proti tomuto návrhu nariadenia⁸² a vyzval Komisiu, aby predstavila nový návrh nariadenia, ktorý zahŕňa chronickú toxicitu a toxicitu pre larvy včiel medonosných, ako aj akútnu toxicitu pre čmeliaky. Komisia preto nemohla ďalej postupovať s čiastočným vykonávaním usmerňovacieho dokumentu.

Komisia v marci 2019 poverila EFSA⁸³, aby preskúmala usmerňovací dokument, a to pokiaľ ide o nové vedecké poznatky získané od roku 2013. Komisia chcela vypracovať usmernenie s najmodernejšími metodikami na vykonávanie posúdení rizík, a to aj pre chované a voľne žijúce včely. Preskúmanie stále prebieha⁸⁴ a jeho záver sa očakáva v roku 2021. Komisia sa bude usilovať o schválenie úplného usmerňovacieho dokumentu⁸⁵.

Európsky dvor audítorov vo svojej správe vyzval Komisiu, aby: i) rozšírila bezpečnostné opatrenia posúdenia rizika na reprezentatívnu škálu voľne žijúcich druhov opel'ovačov; ii) v spolupráci s členskými štátmi vypracovala pracovný plán rozvoja testovacích metód v tejto súvislosti a iii) vymedzila konkrétne ciele v oblasti ochrany voľne žijúcich opel'ovačov. Komisia sa týmito odporúčaniami zaoberá, a to posilňovaním posúdenia rizík prípravkov na ochranu rastlín pre životné prostredie, ako sa uvádza v predchádzajúcom odseku a ku ktorým sa Komisia zaviazala v rámci stratégie „z farmy na stôl“.

Používanie prípravkov na ochranu rastlín s účinnými látkami neonikotínoidov, ich obmedzenie a zákazy si v posledných rokoch získali výraznú pozornosť, a to v súvislosti s ich vysokou toxicitou pre včely⁸⁶. Komisia dňa 29. mája 2018 prijala vykonávacie nariadenia, ktorými sa menia schvaľovacie podmienky pre neonikotínoidy imidakloprid⁸⁷, klotianidín⁸⁸ a tiametoxám⁸⁹ s cieľom zakázať akékoľvek vonkajšie používanie týchto troch látok (opatrenie 7C). Na základe týchto obmedzení žiadatelia, ktorí žiadali o obnovu schválenia klotianidínu, tiametoxámu a imidaklopridu, svoje žiadosti stiahli. Následne platnosť schválenia týchto látok uplynula 31. januára 2019, 30. apríla 2019 a 1. decembra 2020.

V správe Európskeho dvora audítorov a v uznesení Európskeho parlamentu z 18. decembra 2019⁹⁰ sa Komisia vyzýva, aby zabezpečila, že núdzové autorizácie týkajúce sa používania neonikotínoidov sú riadne odôvodnené. V nariadení (ES) č. 1107/2009 sa členským štátom umožňuje, aby udelili núdzové autorizácie pre prípravky na ochranu rastlín, ktoré nie sú autorizované na ich území, a to na obmedzený čas a na obmedzené a kontrolované používanie v prípade, že nebezpečenstvo nemožno zastaviť inými dostupnými prostriedkami. Na základe

⁸² https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2019-0149_SK.html.

⁸³ Európsky úrad pre bezpečnosť potravín.

⁸⁴ https://www.efsa.europa.eu/sites/default/files/event/Bee_Guidance_review.pdf.

⁸⁵ Komisia v tejto súvislosti vezme do úvahy odporúčania Európskeho dvora audítorov (Osobitná správa 15/2020), <https://www.eca.europa.eu/sk/Pages/DocItem.aspx?did=54200>.

⁸⁶ https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/approval_active_substances/approval_renewal/neonicotinoids_en.

⁸⁷ Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2018/783 z 29. mája 2018, ktorým sa mení vykonávacie nariadenie (EÚ) č. 540/2011, pokiaľ ide o podmienky schválenia účinnej látky imidakloprid (Ú. v. EÚ L 132, 30.5.2018, s. 31).

⁸⁸ Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2018/784 z 29. mája 2018, ktorým sa mení vykonávacie nariadenie (EÚ) č. 540/2011, pokiaľ ide o podmienky schválenia účinnej látky klotianidín (Ú. v. EÚ L 132, 30.5.2018, s. 35).

⁸⁹ Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2018/785 z 29. mája 2018, ktorým sa mení vykonávacie nariadenie (EÚ) č. 540/2011, pokiaľ ide o podmienky schválenia účinnej látky tiametoxám (Ú. v. EÚ L 132, 30.5.2018, s. 40).

⁹⁰ 2019/2803(RSP), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0104_SK.html.

zákazu vonkajšieho používania troch druhov neonicotinoidov a po uplynutí platnosti ich schválení, niekoľko členských štátov opakovane udelilo núdzové autorizácie na ich používanie.

Komisia v roku 2018 poverila EFSA, aby overil, či núdzové autorizácie, ktoré boli opakovane udelené pre určité plodiny, boli odôvodnené a v roku 2020 prijala opatrenia na predchádzanie neodôvodneným núdzovým autorizáciám (pre Rumunsko⁹¹ a Litvu⁹²). Komisia v októbri 2020 druhýkrát poverila EFSA, aby do septembra 2021 posúdil, či určité núdzové autorizácie na používanie týchto látok v cukrovej repe spĺňajú podmienky stanovené v nariadení. Na základe výsledku tohto poverenia môže Komisia prijať ďalšie opatrenia. S cieľom viac posilniť transparentnosť sú oznámenia o núdzových autorizáciách členských štátov uverejnené v databáze pesticídov EÚ⁹³.

2.8. Opatrenie 8: Zníženie vplyvu invázných nepôvodných druhov na opel'ovače

Komisia v januári 2020 uverejnila usmernenie o riadení invázných nepôvodných druhov s cieľom ochrániť voľne žijúce opel'ovače⁹⁴ (opatrenie 8A). Toto usmernenie je primárne určené: i) orgánom zodpovedným za riadenie invázných nepôvodných druhov alebo zapojeným do príslušnej tvorby politiky a ii) obyvateľom Európy, ktorí chcú monitorovať také druhy a/alebo zabrániť ich introdukcii alebo šíreniu. Usmernenie zahŕňa najrelevantnejšie opatrenia na detekciu, kontrolu a eradikáciu niektorých z invázných nepôvodných druhov, ktoré sú najviac škodlivé pre miestne voľne žijúce opel'ovače v Európe. Invázne nepôvodné druhy škodlivé pre voľne žijúce opel'ovače sú napríklad obrovská živcová včela, sršeň ázijský alebo rastliny, ako napríklad rododendron pónsky alebo zlatobyl' obyčajná. Sršeň ázijský sa podľa nariadenia o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov⁹⁵ považuje za invázny nepôvodný druh vzbudzujúci obavy Únie. Komisia v roku 2019 vypracovala usmernenia o invázných nepôvodných druhoch, ktoré pochádzajú z určitej časti EÚ, s cieľom zvýšiť informovanosť o potenciálnych negatívnych vplyvoch, ktoré by také druhy mohli mať mimo oblasti ich prirodzeného výskytu. Tieto usmernenia sa okrem iných druhov vzťahovali na chované včely medonosné a poddruhy čmeliakov⁹⁶.

Program LIFE podporuje projekty zaoberajúce sa obnovou biotopov po rozšírení invázných nepôvodných druhov. Cieľom niekoľkých projektov je budovanie informovanosti o invázných nepôvodných druhoch alebo dohľad nad nimi a ich kontrola, pričom ide o druhy, ktoré negatívne ovplyvňujú pôvodnú flóru, od ktorej sú opel'ovače závislé, a patria medzi ne napríklad rododendron pónsky, kortadéria pampová a netýkavka žliazkatá⁹⁷.

Závazok v rámci stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030 znížiť počet druhov uvedených v červenom zozname, ktoré sú ohrozené inváznymi nepôvodnými druhmi o 50 %, takisto pomôže ďalej zmiernovať negatívne vplyvy na opel'ovače.

Komisia do usmerňovacích dokumentov na ochranu opel'ovačov začlenila dôrazné odporúčania na používanie pôvodných druhov rastlín a opel'ovačov a na prísne vyhýbanie sa cudzím druhom

⁹¹ Ú. v. EÚ L 33, 5.2.2020, s. 16.

⁹² Ú. v. EÚ L 33, 5.2.2020, s. 19.

⁹³ <https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/eu-pesticides-database/ppp/pppeas/screen/home>.

⁹⁴ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/IAS+Managers>.

⁹⁵ Nariadenie (EÚ) č. 1143/2014.

⁹⁶ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/IAS+Managers>.

⁹⁷ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/LIFE+programme>.

a inváznym nepôvodným druhom. Tieto dokumenty boli zamerané na verejnosť, miestne orgány a širokú škálu odvetví podnikania vrátane odvetvia poľnohospodárstva, lesného hospodárstva, krajínnej architektúry a stavebníctva⁹⁸ (opatrenie 8B).

2.9. Opatrenie 9: Povzbudzovanie podnikateľského sektora a občanov k činnosti

Komisia v auguste 2018 vykonala prostredníctvom platformy EÚ pre podnikanie a biodiverzitu⁹⁹ úvodné preskúmanie činností podnikov v súvislosti s ochranou opel'ovačov. Komisia následne dojednala vypracovanie osobitných usmerňovacích dokumentov¹⁰⁰ pre 11 odvetví podnikania: poľnohospodárstvo, agropotravinárstvo a nápoje, lesné hospodárstvo, záhradníctvo, včelárstvo, maloobchod, krajinná architektúra, stavebníctvo, ťažobný priemysel, energetika a cestovný ruch (opatrenie 9A). V týchto usmerňovacích dokumentoch sa ďalej preskúmavali osvedčené podnikateľské postupy. Komisia naďalej presadzuje tieto usmernenia a podporuje podniky pri vykonávaní opatrení zameraných na výsledky, ktoré sa týkajú ochrany opel'ovačov. Okrem toho Komisia naďalej podporuje podniky, aby posúdili svoje vplyvy a závislosť od biodiverzity¹⁰¹ a integrovali ich do svojich rozhodovacích procesov aj prostredníctvom projektov LIFE, ktoré podporujú uhlíkové poľnohospodárstvo priaznivé pre opel'ovače.

Komisia takisto naďalej podporuje verejnosť, aby konala v záujme ochrany opel'ovačov prostredníctvom verejných kampaní¹⁰², komunikačných činností, vzdelávacích materiálov¹⁰³ a usmernení¹⁰⁴ (opatrenie 9C). Informačný portál o opel'ovačoch Komisie¹⁰⁵ je kľúčovou platformou na tento účel. Informačný portál o opel'ovačoch bol vypracovaný v súlade s opatrením 3A a uľahčuje prístup k informáciám, pričom zapája verejnosť a iné zainteresované strany. Komunikačný prístup zameraný na verejnosť má za cieľ zdôrazniť rôznorodosť opel'ovačov a ich význam pre ľudstvo, pričom všetkých nabáda, aby konali v záujme ich ochrany. Medzi Európanmi patria opel'ovače medzi najobľúbenejšie témy v súvislosti s prírodou, keďže komunikácia o nich je veľmi nenáročná. Z toho dôvodu používa Komisia opel'ovače ako nástroj komunikácie o opatreniach EÚ, ktoré sa týkajú širších otázok o biodiverzite a životnom prostredí, a to v rámci Európskej zelenej dohody.

Komisia podporuje úlohu verejnosti pri vytváraní vedomostí pre politické opatrenia. Komisia v júli 2020 uverejnila správu o najlepších postupoch v rámci občianskej vedy pre monitorovanie životného prostredia¹⁰⁶, ktorá zahŕňa občiansku vedu týkajúcu sa opel'ovačov (monitorovanie motýľov). Komisia prostredníctvom zavedenia pilotného projektu Európskeho parlamentu s názvom Hodnotenie motýľov v Európe (Assessing Butter Flies in Europe, ABLE)¹⁰⁷ podporila spustenie európskeho systému monitorovania motýľov v desiatich členských štátoch. Občianska veda sa má takisto stať neoddeliteľnou súčasťou budúceho systému EÚ na monitorovanie opel'ovačov a systému environmentálneho monitorovania používania pesticídov prostredníctvom

⁹⁸ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Get+involved>.

⁹⁹ https://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/news/news-84_en.htm.

¹⁰⁰ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Businesses>.

¹⁰¹ <https://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business>.

¹⁰² <https://wikis.ec.europa.eu/pages/viewpage.action?pageId=23462237>.

¹⁰³ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Educational+materials>.

¹⁰⁴ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Citizens>.

¹⁰⁵ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/EU+Pollinator+Information+Hive>.

¹⁰⁶ SWD(2020) 149 final.

¹⁰⁷ <https://butterfly-monitoring.net/able>.

včiel medonosných, ktoré boli vyvinuté v súlade s opatrením 1. Komisia v roku 2021 rozšíri prostredníctvom projektu STING¹⁰⁸ činnosti zamerané na angažovanie verejnosti, pokiaľ ide o opel'ovače, a to najmä v kontexte potravinovej bezpečnosti.

Európsky zbor solidarity (opatrenie 9C) podporuje projekty zapájajúce mladých ľudí do rôznych oblastí súvisiacich so solidaritou vrátane oblasti ochrany životného prostredia a prírody. Niekoľko prebiehajúcich projektov sa zameriava na opel'ovače. Niektoré sa zameriavajú na činnosti zamerané na zvýšenie informovanosti a povedomia, ako napríklad projekt na ochranu voľne žijúcich opel'ujúcich včiel alebo projekt Solidarita so včelami. Ďalším príkladom je projekt na podporu ekosystému, ktorý pomáha vytvárať priaznivé biotopy pre voľne žijúce opel'ovače a iný hmyz¹⁰⁹.

Z programu Erasmus+ sa financovali projekty zamerané na zvýšenie povedomia medzi žiakmi, a program im poskytol príležitosť získať informácie o opel'ovačoch. To zahŕňalo zapojenie žiakov do činností, ako napríklad do monitorovania opel'ovačov v danej oblasti, čo umožnilo týmto mladým ľuďom dozvedieť sa o požiadavkách na biotopy opel'ovačov a hrozbách, ktorým čelia¹¹⁰.

Komisia podporuje občanov v ich úlohe spotrebiteľov. Spotrebiteľské rozhodnutia môžu mať zásadný vplyv na voľne žijúce opel'ovače. Environmentálna značka EÚ¹¹¹ je jedným z nástrojov, ktorý môže zmierniť negatívny vplyv spotrebiteľských rozhodnutí, napríklad pokiaľ ide o záhradnicke výrobky, ktoré majú vplyv na opel'ovače (opatrenie 9B). Komisia sa v súčasnosti skôr zameriava na maximalizovanie úspechu, pokiaľ ide o súčasné portfólio výrobkov s environmentálnou značkou ako na vývoj nových kritérií pre environmentálnu značku EÚ. Komisia začala revidovať kritériá pre environmentálnu značku EÚ pre „pestovateľské substráty, pôdne kondicionéry a mulč“ a zabezpečí, aby revidované kritériá riešili potrebu chrániť opel'ovače. Kritériá by napríklad mohli zahŕňať bezpečnostné opatrenia na zabezpečenie toho, aby pôda využívaná na črepníkové rastliny a záhradnicke výrobky nepochádzala z biotopov opel'ovačov, alebo aby ťažba nerastných surovín nespôsobovala degradáciu biotopov opel'ovačov. Pokiaľ ide o potravinárske odvetvie, v projekte programu LIFE potraviny a biodiverzita sa skúmala ochrana hmyzu v rámci potravinových noriem a označovania potravín, a vzniklo usmernenie pre manažérov kvality, produktových manažérov a vedúcich pracovníkov v oblasti verejného obstarávania¹¹².

2.10. Opatrenie 10: Podpora stratégií týkajúcich sa opel'ovačov a spolupráca na všetkých úrovniach

Komisia podporuje vnútroštátne, regionálne a miestne orgány pri vypracovaní stratégií zameraných na opel'ovače. Komisia na účely uľahčenia tohto procesu vytvorila pre také stratégie vzory¹¹³, ktoré možno prispôbiť osobitným územným potrebám (opatrenie 10A).

¹⁰⁸ STING (Veda a technológia zameraná na opel'ovací hmyz) je projekt vykonávaný Spoločným výskumným centrom Komisie,

https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/adopted_jrc_2019-20_wp_europa_v2.pdf.

¹⁰⁹ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Education+and+youth>.

¹¹⁰ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Education+and+youth>.

¹¹¹ <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/>.

¹¹² <https://www.business-biodiversity.eu/en/publications/easy-guide--insect-protection>.

¹¹³ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Public+authorities>.

Okrem *ad hoc* podujatí a seminárov Komisia uľahčuje aj spoluprácu zainteresovaných strán v súvislosti s ochranou opel'ovačov prostredníctvom európskeho partnerstva v oblasti inovácií pre poľnohospodárstvo¹¹⁴, programov Interreg¹¹⁵ a mestskej agendy EÚ¹¹⁶ (opatrenie 10B). Programy Interreg boli osobitne nápomocné pri posilňovaní spolupráce prostredníctvom spoločných akcií a výmeny politík medzi vnútroštátnymi, regionálnymi a miestnymi aktérmi z jednotlivých členských štátov. Komisia takisto naďalej uľahčuje prepojenia medzi národnými, miestnymi a nižšími úrovňami štátnej správy a ich partnerskými orgánmi inde v EÚ. Prostredníctvom európskeho partnerstva v oblasti inovácií pre poľnohospodárstvo boli zriadené miestne operačné skupiny^{117,118} pre inovatívne riadenie poľnohospodárskych podnikov priaznivé pre opel'ovače.

V októbri 2020 bol v rámci programu environmentálneho partnerstva EÚ pre pristúpenie¹¹⁹ pre účastníkov z Albánska, Bosny a Hercegoviny, Čiernej Hory, Srbska, Severného Macedónska, Kosova a Turecka zorganizovaný online regionálny seminár¹²⁰ o inváziách nepôvodných druhoch a iniciatíve EÚ zameranej na opel'ovače (opatrenie 10C). Seminár bol podporený prostredníctvom nástroja predvstupovej pomoci a jedným z jeho cieľov bolo podporiť výmenu skúseností týkajúcich sa stanovovania strategických cieľov a zavádzania opatrení na riešenie úbytku opel'ovačov v EÚ, a prispieť k celosvetovému úsiliu ich ochrany.

Pokiaľ ide o činnosť presahujúcu hranice EÚ, Komisia takisto osobitne podporuje ciele iniciatívy EÚ zameranej na opel'ovače a akčný plán na roky 2018 – 2030 pre druhú medzinárodnú iniciatívu zameranú na opel'ovače (opatrenie 10C). Komisia napríklad podporila projekt EÚ – FAO z roku 2019, ktorým sa uľahčilo vykonávanie multilaterálnych dohôd krajinami v Afrike, karibskej a tichomorskej oblasti¹²¹. Cieľom tohto projektu je podpora poľnohospodárskych postupov založených na ekosystéme vrátane ochrany prirodzených biotopov voľne žijúcich opel'ovačov a zmiernenia rizík súvisiacich s pesticídmi. Pre regulačné orgány zodpovedné za pesticídy bude zorganizovaný globálny seminár o posilňovaní a presadzovaní nariadení na ochranu opel'ovačov, aby mohli vybudovať svoje kapacity na vývoj a presadzovanie nariadení o pesticídoch, ktoré budú chrániť opel'ovače¹²².

EÚ sa na štrnástom zasadnutí Konferencie zmluvných strán Dohovoru o biologickej diverzite v novembri 2018 pripojila ku „Koalicii na záchranu opel'ovačov“¹²³ (opatrenie 10D). Odvtedy Komisia podporuje ciele koalície zdieľaním vedomostí a skúseností o vykonávaní opatrení EÚ týkajúcich sa opel'ovačov s inými krajinami.

¹¹⁴ <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/european-innovation-partnership-agricultural>.

¹¹⁵ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/Regions>.

¹¹⁶ https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/sul-nbs_finalactionplan_2018.pdf.

¹¹⁷ <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/find-connect/projects/protecting-farmland-pollinators>.

¹¹⁸ <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/find-connect/projects/pasture-pollinators>.

¹¹⁹ <https://eppanetwork.eu/project>.

¹²⁰ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/International+action>.

¹²¹ https://ec.europa.eu/international-partnerships/news/eu-provides-extra-eu9-million-support-faos-work-promoting-nature-friendly-agricultural_en.

¹²² <https://wikis.ec.europa.eu/display/EUPKH/International+action>.

¹²³ <https://promotepollinators.org/about/history>.

Ako súčasť príprav a vykonávania globálneho rámca pre biodiverzitu po roku 2020¹²⁴ EÚ smeruje svojich medzinárodných partnerov k vyššej miere ochrany opel'ovačov a oceneniu ekosystémových služieb, ktoré zabezpečujú.

3. ZÁVER

Týmto preskúmaním sa preukázalo, že vo vykonávaní činností iniciatívy nastal výrazný pokrok. Iniciatíva poskytla zastrešujúci rámec opatrení EÚ týkajúcich sa opel'ovačov vo všetkých sektorových politikách. Opatrenia na vytvorenie kľúčových prvkov politik boli úspešne spustené a výrazne pokročili. Tieto prvky politiky zahŕňajú systémy monitorovania druhov opel'ovačov a faktorov spôsobujúcich ich úbytok. Túto iniciatívu by mal ďalej podporovať informačný systém pre opel'ovače a prispôsobené výskumné iniciatívy.

Iniciatíva vo všeobecnosti zostáva platným politickým nástrojom, ktorý umožňuje EÚ, členským štátom a zainteresovaným stranám riešiť úbytok opel'ovačov. Pokiaľ však ide o riešenie faktorov spôsobujúcich úbytok, v tomto ohľade pretrvávajú značné výzvy. Bude potrebné zvýšiť úsilie, a to najmä s cieľom riešiť stratu biotopov v poľnohospodárskych krajinách, ako aj vplyvy pesticídov. Iné pretrvávajúce výzvy zahŕňajú riešenie hrozieb pre opel'ovače, ktoré iniciatíva priamo nerieši, ako je zmena klímy a látky znečisťujúce životné prostredie iné ako pesticídy.

Pokrok pri dosahovaní dlhodobých cieľov iniciatívy bude výrazne posilnený stratégiou EÚ v oblasti biodiverzity, stratégiou EÚ „z farmy na stôl“ a akčným plánom EÚ pre nulové znečistenie, a najmä prostredníctvom záväzkov rozšíriť chránené územia a obnoviť ekosystémy. Okrem toho má zásadný význam podpora agroekologických prístupov, ako je ekologické poľnohospodárstvo, obnova krajinných prvkov s vysokým stupňom diverzity na poľnohospodárskej pôde a zníženie vplyvu pesticídov a iných látok znečisťujúcich životné prostredie, ktoré sú škodlivé pre opel'ovače.

Komisia bude v ďalšej úrovni vykonávania iniciatívy úzko spolupracovať s členskými štátmi. Komisia preto víta závery Rady¹²⁵ o správe Európskeho dvora audítora, najmä v súvislosti s potrebou zabezpečiť primerané využívanie zdrojov, zriadiť rámec riadenia a monitorovania v rámci celej EÚ týkajúci sa opel'ovačov a lepšie integrovať potreby opel'ovačov do SPP a právneho rámca o pesticídoch.

V druhej polovici roka 2021 Komisia spustí konzultačné činnosti s cieľom získať stanoviská a komplexnejšie dôkazy, pohľady a skúsenosti od zainteresovaných strán a širokej verejnosti o vykonávaní existujúceho rámca. Tieto návrhy budú dôležitým ukazovateľom toho, ako zlepšiť tento rámec a identifikovať ďalšie opatrenia, ktoré by boli potrebné na úplné vykonávanie dlhodobých cieľov iniciatívy.

Komisia následne zreviduje iniciatívu, pričom vezme do úvahy spätnú väzbu, ktorú doteraz získala od iných inštitúcií a zainteresovaných strán, ako aj výsledky konzultácií.

¹²⁴ <https://www.cbd.int/conferences/post2020>.

¹²⁵ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14168-2020-INIT/sk/pdf>.